

รูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนา: ประโยชน์ต่อคนวัยทำงาน Buddhist Education Principles: Benefits for working people

สุณี เวชประสิทธิ์^๑

Sunee Wetprasit

พระสุทธิสารเมธี (ชัยยันต์ จตตาลโย), ดร.^๒

Phra Suthisanmethee (Chaiyan Jattanayo),

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมสำหรับบุคคลที่อยู่ในวัยทำงานเนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของทั้งครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ การที่ต้องออกไปเผชิญปัญหามากมายในการทำงาน ในการใช้ชีวิตในสังคมทุนนิยม การใช้ชีวิตในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ไร้พรหมแดนที่มีการแข่งขันสูง ทำให้คนกลุ่มวัยทำงานมีภาวะเครียดสูง ดังนั้นการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมตามหลักไตรสิกขาที่จะช่วยทำให้ คนวัยทำงานได้ศึกษาปฏิบัติตามจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หลักศีล ช่วยปรับพฤติกรรมและสร้างวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม หลักสมาธิ ช่วยด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม ดังนั้นการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาด้วยหลักไตรสิกขาจึงมีความสำคัญอย่างมากกับกลุ่มคนวัยทำงาน เพราะจะเป็นกลไกที่ช่วยควบคุมจริยธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มวัยทำงานนี้ให้มีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดีงามและสามารถชี้นำสังคม ชี้นำเยาวชนให้มีแนวทางปฏิบัติที่ดีงามสอดคล้องกับ ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ดีงามของสังคมไทย

คำสำคัญ: ๑.รูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนา ๒.หลักไตรสิกขา ๓.วัยทำงาน

Abstract

^๑ อาจารย์ประจำ คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

^๒ อาจารย์ประจำคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Chaiyan๑๙๗๑@gmail.com

The purpose of this article is to present Buddhist education principles that suitable for people in working age because this group of people has an important role in development both economic, social, political and cultural, the whole family community and country. Encountering many problems at work, living in a capitalist society and a globalized world borderless that have high competition causing working group people to have high stress conditions. Therefore, the management of Buddhist is appropriate follow the main of Sikkha (the Threefold learning) can help working people to follow it. The precepts can adjust the behavior and make discipline in living a good life for oneself and society. Meditation or the development of a quality mind, capacity, a strong and peaceful mind and wisdom with correct knowledge has the potential to think and solving problem that right solution. Therefore, using the Sikkha education principle is very important for working age because it will be a mechanism to control the ethics and way of life of this working age group to have good ethical behavior and able to guide society direct ,youth to have good ways in line with good traditional of Thai society.

Key word: ๑.Buddhist education principles, ๒.Sikkha , ๓.working age

๑.บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังกับเผชิญปัญหาความเปลี่ยนแปลงค่านิยมดั้งเดิมมาเป็นค่านิยมเชิงวัตถุนิยม ซึ่งคนวัยทำงานที่เป็นกลุ่มประชากรที่อยู่ในช่วงวัย ๑๕-๖๐ปี เป็นวัยที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในการขับเคลื่อน ผลผลิตของเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย ดังจะเห็นได้จากกระแสการบริโภคนิยมอย่างไร้ขีดจำกัด จากความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดการซื้อขายทุกรูปแบบในสังคมออนไลน์ และขาดการควบคุมอย่างเหมาะสมทำให้เกิดการขายสินค้าไม่ได้คุณภาพ นอกจากนี้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางอุตสาหกรรมที่นำไปสู่การใช้ทรัพยากรร่วมของแต่ละสังคมอย่างไร้ทิศทาง ทำให้เกิดการผูกขาดทางเศรษฐกิจของประเทศจากกลุ่มนายทุนรายใหญ่ และธุรกิจที่เห็นแต่ผลกำไรโดยไม่คำนึงถึงค่านิยมความดีงามของสังคมไทยในอดีต ที่มีความ เมตตากรุณาและมีความเอื้ออาทรต่อกัน ผลที่เกิดขึ้นตามมาคือ การขาดมาตรฐานทางคุณธรรมจริยธรรม ในการทำงาน ของกลุ่มคนวัยทำงาน ดังจะเห็นได้จากภาพข่าวต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาทุจริต คอร์รัปชันของข้าราชการ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และนักการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่หยั่งรากลึกในสังคมไทยโดยเฉพาะการให้สินบนแก่ ผู้มีอำนาจ คนไทยไม่คิดว่าเป็นการทุจริต หากแต่เห็นว่าเป็นเรื่องของสินน้ำใจ ที่ต้อง ตอบแทนผู้มีพระคุณ นอกจากนี้ยังพบปัญหา การทุจริตการสอบครูผู้ช่วย การกระทำผิดกฎหมาย หรือกรณีการที่เยาวชนกู้ยืมเงินจากกองทุนเพื่อการศึกษา (กยศ.) แล้วไม่ยอมชดใช้คืนเป็นต้น

จากปัญหาที่พบดังกล่าววิธีหนึ่งที่น่าจะสามารถช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ด้วยการเริ่มปลูกฝังรากฐานทางคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล โดยการใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษา หรือการฝึกอบรม เพื่อบ่มเพาะนิสัยให้กลุ่มคนที่อยู่ในวัยทำงาน ให้ประพฤติตนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ในการดำเนินชีวิตและในการประกอบอาชีพ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรจะทำอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้ ดีกว่าที่จะปล่อยให้เกิดปัญหาสังคมอีกมากมายในอนาคต ซึ่งการใช้แนวคิดของพระพุทธศาสนาใช้ในการจัดการศึกษาให้คนวัยทำงานนี้นับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย โดยประชากรไทยจำนวนกว่า ๗๐ ล้านคนนั้น มีประชาชนมากกว่า ร้อยละ ๙๕ ที่นับถือพระพุทธศาสนาและการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญมั่นคง ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ดีต้องช่วยพัฒนาวิธีคิดและการใช้เหตุผลในตัวผู้เรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนวัยทำงานที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้มีการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจให้ทัดเทียมกับนานาชาติอารยประเทศ ดังนั้นการจัดให้มีการศึกษาพระพุทธศาสนาในกลุ่มคนวัยทำงานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ ในการทำงานและนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างผู้มีปัญญา

๒. ความหมายกลุ่มวัยทำงาน

กลุ่มวัยทำงานเป็นกลุ่มประชากรที่อยู่ในช่วงวัย ๑๕-๖๐ ปี ในปี พ.ศ.๒๕๕๔ ประเทศไทยมีประชากรในวัยนี้ถึง ๓๗.๙๗ ล้านคน ซึ่งเป็นวัยที่ก่อให้เกิดผลผลิตทางด้านเศรษฐกิจ จึงมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ของประเทศไทย ในสัดส่วนที่สูงกว่าวัยอื่น ๆ (ร้อยละ ๖๗) วัยทำงานจึงถือได้ว่าเป็นวัยที่มีบทบาทสำคัญที่เป็นกลไกขับเคลื่อน ผลผลิตของเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นเสาหลักในการเลี้ยงดูพ่อแม่และเป็นที่พึ่งของคนในครอบครัว ดังนั้นต้องตระหนักและให้ความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่มีรากฐานทางพระพุทธศาสนา ให้กับคนวัยทำงานเพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการดำเนินชีวิตและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนกลุ่มนี้ ด้วยการใช้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๓. รูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนา

การศึกษาพระพุทธศาสนา หมายถึงการเล่าเรียนฝึกฝนและอบรม รวมถึงหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ที่ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตหรือหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ซึ่งการจัดการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยฝึกฝนพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม เน้นความสำคัญที่การพัฒนาทั้งพฤติกรรมทางกาย จิตใจ และสติปัญญา โดยมีเป้าหมายคือความเข้าใจตนเองที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ ตามความเป็นจริง จนสามารถพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอิสระ จากทุกข์ทั้งหลายกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งการนำแนวคิดของพระพุทธศาสนาใช้ในการจัดการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประเทศไทย เพราะพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญของวิถีชีวิตคนในสังคมไทย โดยประชากรไทยจำนวนกว่า ๗๐ ดังนั้นรูปแบบในการจัดการศึกษาแนวพุทธจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับล้านคนนั้น มีประชาชนมากกว่า ร้อยละ ๙๕ ที่นับถือพระพุทธศาสนา สังคมไทยที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ที่มีรากฐานทางพระพุทธศาสนาเป็น

แนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งการจัดการศึกษาแนวพุทธ นั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ^๓ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ สู่การศึกษาแนวพุทธ ว่า “โรงเรียนแนวพุทธ เป็นเรื่องของการจัดการศึกษาแนวพุทธ ซึ่ง หมายถึง การใช้หลักการในการจัดการศึกษา ที่สัมพันธ์กับการมองชีวิตมนุษย์และธรรมชาติทั้งหมด” ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติมปี ๒๕๔๕ ได้ระบุไว้ในมาตรา ๖ ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาโดยอาศัยรากฐานของพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนไทยในทุกกลุ่มอายุ เพราะการศึกษา ที่ดีคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยพระพุทธศาสนากับการศึกษาเชิงพุทธเป็นอนาคตของการศึกษาไทยที่น่าแนวคิดการนำหลักพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับศาสตร์การศึกษาที่ปรากฏให้เห็นในวงการการศึกษาของประเทศไทย ที่จะสามารถเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของประเทศให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ซึ่งพระพุทธศาสนาได้ถูกนำมาใช้ในวงการศึกษามาก่อนตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ที่เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ ซึ่งหลักการในการจัดการศึกษาแนวพุทธนั้น เป็นกระบวนการศึกษา เพื่อให้รู้ความจริงของธรรมชาติของชีวิต รู้หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐเพื่อการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยการใช้หลักความสัมพันธ์ของชีวิตมนุษย์และธรรมชาติ ในการพัฒนาคน เพื่อไปพัฒนาประเทศ ให้มีความเจริญรุ่งเรือง และมีความสุขสงบในการอยู่ร่วมกันของคนทุกกลุ่มวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มคนวัยทำงาน ที่ต้องเผชิญกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การเปลี่ยนแปลงของการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นในสังคมการทำงาน ล้วนมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มนี้อย่างยิ่ง ซึ่งรูปแบบในการจัดการศึกษา หรืออบรมให้กับคนกลุ่มวัยทำงาน สามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบ^๔ ดังนี้

๓.๑ วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงจารีตนิยม คือ รูปแบบการศึกษาในพระไตรปิฎกเป็นการศึกษาที่มีจุดศูนย์กลางแห่งการถ่ายทอดจากพระพุทธเจ้า ผ่านการเทศนาธรรมที่เรียกว่า ระบบมุขปาฐะแม่เหล่าพระอรหันต์ ก็ใช้ระบบมุขปาฐะในการอบรมผู้ที่เข้ามาสู่ระบบสังคมพระพุทธศาสนา โดยมีข้อปฏิบัติหรือธรรมเนียมปฏิบัติต่อกันให้เป็นระบบที่เกื้อกูลต่อการศึกษา เช่น สัททวิหารีกวัตร และอุปัชฌายวัตร อันเป็นหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ในฐานะเป็นกัลยาณมิตรต่อกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือว่าเป็นรูปแบบที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ในสังคมสงฆ์ เป็นต้นส่วนการศึกษาสำหรับคฤหัสถ์ คือ ให้การศึกษาด้วยการแนะนำสั่งสอนซึ่งใช้เป็นต้นแบบให้กับสังคมพุทธบริษัท จนถึงปัจจุบันการศึกษาพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าจึงทรงจัดให้มีระบบการศึกษาหรือการพัฒนามนุษย์ ที่เรียกว่าไตรสิกขาซึ่งการศึกษาต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมและมีศีลธรรม เพื่อให้เกิดความสุขในการใช้ชีวิตในสังคม

๓.๒ รูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการในปัจจุบัน ๓ รูปแบบ ๑) รูปแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีจุดกำเนิดคือความใฝ่รู้ในความจริงของธรรมชาติที่มีกฎเกณฑ์แห่งความเป็นเหตุเป็นผลโดยเฉพาะเมื่อต้องจัดการศึกษาในระบบมหาวิทยาลัย จึงจำเป็นต้องใช้ระเบียบวิธีการวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาโดยการ

^๓ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (๒๕๔๔). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

^๔. Buddhadasa Bhikkhu. (๒๐๑๐). Areligiousview. BKK: Thammasapa

แสวงหาความรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และระบบวิชาความรู้ที่ได้จากกระบวนการศึกษา หรือวิธีค้นคว้าหาความรู้ อย่างมีขั้นตอน มีระเบียบแบบแผน เรียกว่า ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ (scientific method) ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการบูรณาการ ๒ วิธี คือ วิธีการศึกษาด้วยการปรับวิทยาศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนาและวิธีการศึกษาแบบพุทธธรรมประยุกต์ ๒) รูปแบบทางปรัชญา กระบวนการศึกษาทางวิชาปรัชญานั้นตั้งอยู่บนฐานของความสงสัย (Doubt) หมายความว่า เมื่อเราสงสัยสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังหาคำตอบไม่ได้ เราจึงพยายามค้นคว้าหาหลักฐานเพื่อให้คำตอบสิ่งนั้น ๆ โดยกระบวนการวิพากษ์ ด้วยวิธีการเชิงปรัชญา ที่เรียกว่า วิชาพุทธปรัชญา เป็นพัฒนาการอย่างหนึ่งในระบบการศึกษาสมัยใหม่ ที่ปรับเนื้อหาพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการศึกษาแบบปรัชญา ได้แก่ พุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยาและพุทธคุณวิทยา ในคุณวิทยาแยกออกอีกเป็น ๓ สาขา คือ พุทธจริยศาสตร์ ตรรกศาสตร์และพุทธสุนทรียศาสตร์ เพื่อตอบสนองต่อกระบวนการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับตรรกะและเหตุผล และต้องการวิธีการศึกษาที่เปิดกว้างทางการคิด ซึ่งท่านพุทธทาส ภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า “พระพุทธศาสนาที่อยู่ในรูปของวิธีการศึกษาเชิงปรัชญาไม่เกี่ยวกับทางปฏิบัติ เป็นเพียงทฤษฎี วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาที่แท้จริงเป็นหลักปฏิบัติตรง ๆ เพื่อพ้นทุกข์” ๓) รูปแบบทางปรัชญาศาสนา พระพุทธศาสนาเน้นวิธีการศึกษาและความรู้จากการทดลองเชิงปฏิบัติ มิใช่การใช้การตรวจสอบด้วยเหตุผลของมนุษย์หรือมิใช่แต่ความรู้จากผัสสะของวิทยาศาสตร์เท่านั้น การที่ปรัชญาศาสนาจะเข้ามาพิสูจน์ความจริงในพระพุทธศาสนาวิธีการเชิงตรรกวิทยาและวิธีการทางปรัชญา ไม่สามารถเข้าถึงหลักสัจธรรมสูงสุดได้

๓.๓ การจัดการศึกษาระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่พึ่งพิงสำหรับตนและสังคม สมภาติ หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่น เข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม (โยนิโสมนสิการ) โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^๔ ได้นำเสนอแนวคิดที่น่าสนใจในการปลูกฝังจริยธรรม โดยอาศัยกระบวนการศึกษาที่เน้นการพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ ท่านใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาและปลูกฝังให้คนรู้จักหน้าที่ มีความรับผิดชอบ และมีเหตุผล ด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมภาติ ปัญญา ซึ่งจะช่วยให้คนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง มีความพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้สังคมโดยองค์ประกอบทั้งสามมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันไปด้วยตลอด ประกอบด้วย

๑) ศีล คือ ระบบความประพฤติทางกาย วาจา และการดำเนินชีวิตที่พึ่งพิง

๒) สมภาติ คือ ความแน่วแน่ มั่นคง หนักแน่นของจิตใจ ครอบคลุมไปถึงการทำงาน

๓) ปัญญาเป็นตัวสำคัญของการศึกษา เพราะทำให้เรารู้ทางออกจากปัญหา

จากที่กล่าวมาจะพบได้ว่า รูปแบบในการศึกษาพระพุทธศาสนาสำหรับกลุ่มคนวัยทำงานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและดีงาม มีความสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่เป็นสังคมทุนนิยม โดยสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ ควรจัดการศึกษา หรือจัดการอบรม เผยแพร่ในการจัดการศึกษา ด้วยหลัก ศีล สมภาติ ปัญญา ให้กับคนกลุ่มวัยทำงาน เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของคนกลุ่มนี้ ให้มีคุณธรรม จริยธรรม

^๔ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (๒๕๔๔). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

ในการประกอบอาชีพ เพื่อให้คนกลุ่มนี้สามารถขับเคลื่อนสังคมไทยให้เป็นสังคม แห่งกัลยาณมิตร และมีความสุข ในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่ทรงคุณค่าต่อสังคมไทย

๔. กระบวนการจัดการศึกษา/ อบรม ตามหลัก ศิล สมาธิ ปัญญา

การจัดการศึกษา หรือจัดอบรมให้คนกลุ่มวัยทำงาน ตามหลัก ศิล สมาธิ ปัญญา เพื่อการปลูกฝังคำสอน ในพระพุทธศาสนา ที่จะช่วยพัฒนาลักษณะนิสัยของคนกลุ่มนี้ ให้มีค่านิยมที่ดีงามและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยจัดการศึกษาให้เข้าใจแก่นแท้ของหลักธรรม เพื่อการนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เพื่อก่อให้เกิดปัญญา ตามหลักไตรสิกขา มีกระบวนการดังนี้

๔.๑ ปรีชาญาณ คือการจัดรูปแบบให้การสอนด้วยวิธีการสร้างศรัทธา ด้วยการอธิบายหรือบรรยาย เพื่อให้ เข้าใจ หลักการของ ศิล สมาธิ และปัญญา สอนให้รู้จักจริงตามสภาวะธรรมชาติของชีวิต เป้าหมายสูงสุดของชีวิต เพื่อ การขัดเกลากิเลส เช่น ๑) ให้ความรู้เรื่องธรรมที่เป็นคุณสมบัติของคนดี สอนให้เข้าใจ หลักเบญจศีล เบญจธรรม พรหมวิหารธรรม ๔ สัมปยุตธรรม ๒) สอนธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม เช่น สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ สังคหวัตถุ ๔ การละเว้นอบายมุข ๓) สอนธรรมเพื่อความหลุดพ้น เรื่อง ไตรลักษณ์ กฏแห่งกรรม เป็นต้น

๔.๒ ปฏิบัติ การศึกษาพระพุทธศาสนา เพื่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดคือ การต้องฝึกปฏิบัติ ด้วยการฝึกตนเองเรื่องศีล เพื่อสร้างความตระหนักในการเคารพคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ ตามหลักศีล ๕ ที่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรม ก็จะช่วยให้คนวัยทำงานเข้าใจมิติทางสังคมของการอยู่ ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขในสังคมได้ชัดเจนขึ้น การฝึกตนเองเรื่องสมาธิ จะช่วยให้ คนกลุ่มวัยทำงานมีความ หนักแน่นมั่นคงทางอารมณ์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ส่วนการฝึกตนเองเรื่องปัญญา ด้วย การประยุกต์นำหลักธรรม คำสอนมาใช้แก้ปัญหาในการทำงาน หรือแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๔.๓ ปฏิเวธ เป็นการสอนความรู้ระดับสูงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นภายในตนเองด้วยการใช้ปัญญา ในการพัฒนาตน อย่างมีเหตุมีผล วิเคราะห์แยกแยะสาเหตุของการเกิด ปัญหาเหล่านั้นด้วยการใช้ปัญญาไตร่ตรอง อย่างถ่องแท้ เพื่อการหลุดพ้นจากกิเลสซึ่งการจัดรูปแบบการศึกษาในคนกลุ่มวัยทำงาน ตามหลักไตรสิกขาที่กล่าว มานี้ มีปัจจัยที่สำคัญในการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน เนื้อหาการสอน และการจัด สภาพแวดล้อม นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนกลุ่มนี้ เกิดความสนใจใฝ่ในการเรียนรู้ เพราะกลุ่มคนวัยทำงานมี ความหลากหลายทั้งทางอายุ และทางอาชีพ และลักษณะ หรือความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่นการศึกษา วุฒิ ภาวะ ฐานะทางสังคม ดังนั้นในการจัดรูปแบบในการศึกษาพระพุทธศาสนาให้คนกลุ่มนี้ จึงต้องมีการเตรียมการ อย่างดีได้ดังนี้

๑. ผู้สอน ควรจะมีจริยธรรมในตนเอง มีบุคลิกลักษณะที่น่าเชื่อถือ น่าศรัทธา กิริยา วาจาสุภาพเรียบร้อย สามารถทำให้ผู้เรียนรู้สึกได้ว่าผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง มีใจรู้แต่หลักหรือหัวข้อการสอน มีการ ยกตัวอย่างที่เร้าความสนใจ จูงใจให้คล้อยตาม มีอาวุธดี และมีภาวะผู้นำ

๒. วิธีการสอน มีวิธีการที่น่าสนใจ สอนให้เกิดความเข้าใจ แสดงประโยชน์และโทษของการปฏิบัติตาม หลักธรรมให้เห็นได้ในชีวิตจริง วิธีการสอนที่ดีคือ รู้จักคนที่เราจะสอน และเลือกธรรมที่เหมาะสมกับบุคคล สอน

จากสิ่งที่ง่ายไปยาก สอนโดยเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย สอนด้วยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เป็นต้น หรือผู้สอนอาจใช้พุทธวิธีการสอนที่มีมากมาย โดยการเลือกให้เหมาะสมกับกลุ่มคนที่สอน ได้ดังนี้

๒.๑ อุปสัณทกขา คือการสร้างบรรยากาศสนทนาอย่างเป็นกันเองแล้วเสริมสร้างแนวความคิดทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น

๒.๒ โอวาท ใช้หลักคำสอนในลักษณะเจาะจงบุคคลตามจริตที่แตกต่างกัน ได้แก่ ราคจริต ดทสจจริต วิตกจริต สัทธาจริต พุทธิจริต

๒.๓ ธรรมสาส์นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

๒.๔ ธรรมเทศนา บรรยายให้ฟังด้วยการฟังเทศน์

๒.๕ อุทาน สอนคติพจน์ คำขวัญ ข้อเตือนใจเสริมแนวคิดต่าง ๆ

๒.๖ เวทีลละ สอนโดยเปิดโอกาสให้ตั้งปัญหา ตั้งประเด็นปัญหาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

๒.๗ อุปายโกศล ความฉลาดในอุปายวิธีการสอน ให้คำแนะนำเพื่อหันมาวิเคราะห์คำสอนอย่างมีเหตุผล แก่ความสับสนเพราะมีพื้นฐานมาต่างกันให้ตรงกับลักษณะนิสัยของบุคคลนั้น

๓. เนื้อหาที่สอน ควรเลือกหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา เพื่อการเข้าใจชีวิตที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มนั้น เช่นความเมตตา ความกตัญญู หิริโอตตัปปะ สังคหัตถุ เป็นต้น และควรสอดแทรกกิจกรรม ทางศาสนา เช่น สวดมนต์ นั่งสมาธิ สลับกับการ สอนเพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อศาสนา และวัฒนธรรมไทย

๔. การยกตัวอย่าง ควรยกตัวอย่างบุคคลมีปฏิบัติดีงาม ที่ดีงามทั้ง ปริยัติ และปฏิบัติ ประกอบการสอนอย่างเหมาะสม เพื่อการน้อมนำจิตใจให้เห็นตาม คิดตาม หลักการของเหตุและผล อย่างเหมาะสมในการนำไปสร้างปรับพื้นฐานของชีวิตตนเองให้ดีขึ้นตามบุคคลตัวอย่าง โดยการยกตัวอย่างที่ดีต้องวิเคราะห์กลุ่มคนวัยทำงานนี้เพื่อความหยั่งรู้ ใน อินทรีย๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา

๕. การจัดสภาพแวดล้อม มีความสำคัญในการกระตุ้นให้มีจิตศรัทธา ตระหนักในเหตุและผล ด้วยการสร้างสิ่งแวดล้อม ที่สงบ สะอาด มีระเบียบเรียบร้อย เหมาะแก่การ ศึกษาเล่าเรียน จะช่วยทำให้จิตใจ สงบ มีสมาธิในการเรียนได้ดี

สรุป

การจัดรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ต่อคนวัยทำงานนั้นนับได้ว่ามีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพราะคนกลุ่มวัยทำงานมีมากที่สุดในกลุ่มประชากรของไทยในปัจจุบันซึ่งคนกลุ่มนี้ต้องทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนประเทศในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม เพราะคนกลุ่มนี้คือคนกลุ่มใหญ่ที่มีอิทธิพลในสังคม ทั้งครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ การที่ต้องออกไปเผชิญปัญหามากมายในการทำงาน ในการใช้ชีวิตในสังคมทุนนิยม การใช้ชีวิตในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ไร้พรหมแดนที่มีการแข่งขันสูง ทำให้คนกลุ่มวัยทำงานมีภาวะเครียดสูงดังนั้น การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมตามหลักไตรสิกขาจึงมีความสำคัญและมีความเหมาะสมอย่างมากกับกลุ่มคนวัยทำงาน เพราะจะเป็นกลไกที่ช่วยควบคุมจริยธรรมและวิถี

การดำเนินชีวิตของคนกลุ่มวัยทำงานให้มีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดีงามและสามารถชี้นำสังคม ชี้นำเยาวชนให้มีแนวทางปฏิบัติที่ดีงามสอดคล้องกับ ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ดีงามของสังคมไทย ที่จะช่วยทำให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้าน วัตถุและด้านจิตใจอันจะก่อให้เกิดความสงบสุขของคนในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

บทสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. สัมภาษณ์พระเมธาวิจารย์ ,รศ.ดร รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

“มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีแนวทางจัดการศึกษาที่เอื้อต่อชีวิตทั้งของพระภิกษุ และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัยทำงานทั้งระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ด้วยการใช้หลักไตรสิกขา โดยการสอนให้รู้หลักทฤษฎี เกี่ยวกับศีล สมาธิ ปัญญา โดยจัดเป็นรายวิชา ในภาคทฤษฎี ของการศึกษาทุกระดับชั้น ซึ่งเมื่อนักศึกษาทุกระดับชั้นศึกษาภาคทฤษฎีแล้ว ก็จัดให้มีการนำประยุกต์ใช้ ในภาคปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมาธิ ในการทุ่มเทในการศึกษา และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีสติ โดยในการฝึกที่เขาระบบ ด้วยการให้นักศึกษา ได้ฝึกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้ นักศึกษาบัณฑิตศึกษา ฝึกสติ ฝึกการใช้ปัญญา และเกิดการคิดวิเคราะห์ เช่นการใช้หลักไตรลักษณ์ ในการพิจารณา โดยการให้พิจารณาด้วยการใช้ปัญญา ทั้งศีลสิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา ”

๒. สัมภาษณ์ รศ.ดร ทศนีย์ ทองประทีป คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราชิราช

“คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราชิราช มีการจัดการศึกษาหลังปริญญา (การพยาบาลเฉพาะทาง)ให้กับพยาบาลวิชาชีพในสาขาการพยาบาลผู้ป่วยแบบประคับประคอง โดยมีการจัดการศึกษาโดยใช้หลักพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างกระบวนการคิดให้กับพยาบาลวิชาชีพตามหลัก ไตรสิกขา โดยมีจุดมุ่งหมายต้องการ ให้พยาบาลผู้ประกอบวิชาชีพ มีทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา ในการครองตนและครองงาน เพื่อการประกอบอาชีพที่เป็นสัมมาอาชีพ ด้วยจิตใจที่สะอาด บริสุทธิ์ ลดละกิเลส ทั้งโลภะ โทสะ โมหะ ในการดูแลผู้ป่วยดุจดุแลญาติอันเป็นที่รักของตนเอง เพราะพยาบาลต้องทำงานด้วยความเครียดและความกดดัน เพราะทำงานกับสิ่งที่มีค่าสูงสุดของมนุษย์ ก็คือ ชีวิต ดังนั้นการใช้ แนวทางในพระพุทธศาสนาจัดการศึกษา จะช่วยทำให้ พยาบาลตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตมนุษย์และคุณค่าของชีวิตตนเองที่ได้ทำงานอันทรงเกียรติต่อสังคมในการช่วยเหลือผู้ป่วยให้มีสุขภาพที่ดี หลักการทางพระพุทธศาสนา เรื่อง ไตรสิกขา จึงเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาพยาบาล เพื่อสร้างสุขภาพให้กับสังคม”

บรรณานุกรม

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (๒๕๔๔). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๕๓). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๙).

กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมส โปรดักส์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. (๒๕๖๐). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Buddhadasa Bhikkhu. (๒๐๑๐). *Areligiousview*. BKK: Thammasapa